

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра медичної біології та хімії

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної роботи
Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ
01 вересня 2024 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА З ДИСЦИПЛІНИ
«БІОЛОГІЧНА ТА БІООРГАНІЧНА ХІМІЯ»**

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 221 «Стоматологія»

Освітньо-професійна програма: Стоматологія

2024

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Стоматологія» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 221 «Стоматологія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ (протокол № 10 від 27 червня 2024 року).

Розробники:

завідувач кафедри, д.м.н., доц. Степанов Г.Ф.,
старший викладач Костіна А.А.,
к.х.н., доцент Бурдіна Я.Ф.,
к.біол.н., доцент Сторчило О.В.,
к.т.н., старший викладач Селіванська І.О.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри медичної біології та хімії
Протокол №   1   від «   26   » _____ серпня _____ 2024 р.

Завідувач кафедри _____

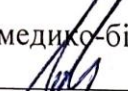
 Геннадій СТЕПАНОВ

Погоджено із гарантом ОПП _____

 Анатолій ГУЛЮК

Схвалено предметною цикловою методичною комісією з медико-біологічних дисциплін
ОНМедУ

Голова предметної циклової методичної комісії з медико-біологічних дисциплін ОНМедУ
Протокол №   1   від «   27   » _____ серпня _____ 2024 р.

Голова предметної циклової методичної комісії з медико-біологічних дисциплін ОНМедУ
_____ Леонід ГОДЛЕВСЬКИЙ

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол №   від “   ” _____ 20   р.

Завідувач кафедри _____

(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол №   від “   ” _____ 20   р.

Завідувач кафедри _____

(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Загальна кількість:	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»	<i>Денна форма навчання</i> <i>Обов'язкова дисципліна</i>
Кредитів: 6		<i>Рік підготовки: 2</i>
Годин: 180	Спеціальність 221 «Стоматологія»	<i>Семестри III</i> <i>Лекції (24 год.)</i>
Змістових модулів: 5	Рівень вищої освіти другий (магістерський)	<i>Семінарські (0 год.)</i> <i>Практичні (96 год.)</i> <i>Лабораторні (0 год.)</i> <i>Самостійна робота (60 год.)</i> <i>у т.ч. індивідуальні завдання (0 год.)</i> <i>Форма підсумкового контролю – іспит</i>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни, компетентності, програмні результати навчання.

Мета: вивчення біомолекул та молекулярної організації клітинних структур, загальних закономірностей ферментативного каталізу та біохімічної динаміки перетворення основних класів біомолекул (амінокислот, вуглеводів, ліпідів, нуклеотидів, порфіринів тощо), молекулярної біології та генетики інформаційних макромолекул (білків та нуклеїнових кислот), тобто молекулярних механізмів спадковості та реалізації генетичної інформації, гормональної регуляції метаболізму та біологічних функцій клітин, біохімії спеціальних фізіологічних функцій.

Завдання:

1. Оволодіння знаннями та навичками проводити біохімічні дослідження на виявлення нормальних та патологічних компонентів в біологічних рідинах.

2. Аналізувати результати біохімічних досліджень для діагностики найпоширеніших захворювань людини.

3. Аналізувати біохімічні процеси обміну речовин та його регуляції в забезпеченні функціонування органів та систем організму людини.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

- **Інтегральна (ІК):**

Здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі і проблеми в галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Стоматологія», у професійній діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог.

- **Загальних (ЗК):**

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичній діяльності.

ЗК 11. Здатність працювати в команді.

ЗК 12. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

- **Спеціальних (СК):**

СК2. Спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень.

СК6. Спроможність визначати раціональний режим праці, відпочинку, дієти у хворих при лікуванні захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області.

СК13. Спроможність оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я населення (індивідуальне, сімейне, популяційне).

- **Програмні результати навчання (ПРН):**

ПРН2 - Збирати інформацію про загальний стан пацієнта, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів щелепно-лицевої ділянки, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу (за списком 5).

ПРН3 - Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, рентгенологічні, функціональні та/або інструментальні) за переліком 5, пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини і щелепно-лицевої області для проведення диференційної діагностики захворювань (за списком 2).

ПРН 20 - Організувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.

**У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:
Знати:**

- Структуру біоорганічних сполук та функції, які вони виконують в організмі людини.
- Реакційну здатність основних класів біомолекул, що забезпечує їх функціональні властивості та метаболічні перетворення в організмі.
- Біохімічні механізми виникнення патологічних процесів в організмі людини.
- Особливості діагностики фізіологічного стану організму та розвитку патологічних процесів на основі біохімічних досліджень.
- Зв'язок особливостей будови та перетворень в організмі біоорганічних сполук як основи їх фармакологічної дії в якості лікарських засобів.
- Основні механізми біохімічної дії та принципи спрямованого застосування різних класів фармакологічних засобів.
- Біохімічні та молекулярні основи фізіологічних функцій клітин, органів і систем організму людини.
- Функціонування ферментативних процесів, що відбуваються в мембранах і органелах для інтеграції обміну речовин в індивідуальних клітинах.
- Норми та зміни біохімічних показників, що застосовуються для діагностики найпоширеніших хвороб людини.
- Значення біохімічних процесів обміну речовин та його регуляції в забезпеченні функціонування органів, систем та цілісного організму людини.

вміти:

- Аналізувати відповідність структури біоорганічних сполук фізіологічним функціям, які вони виконують в організмі людини.
- Інтерпретувати особливості фізіологічного стану організму та розвитку патологічних процесів на основі лабораторних досліджень.
- Аналізувати реакційну здатність вуглеводів, ліпідів, амінокислот, що забезпечує їх функціональні властивості та метаболічні перетворення в організмі.
- Інтерпретувати особливості будови та перетворень в організмі біоорганічних сполук як основи їх фармакологічної дії в якості лікарських засобів.

- Інтерпретувати біохімічні механізми виникнення патологічних процесів в організмі людини та принципи їх корекції.
- Пояснювати основні механізми біохімічної дії та принципи спрямованого застосування різних класів фармакологічних засобів.
- Пояснювати біохімічні та молекулярні основи фізіологічних функцій клітин, органів і систем організму людини.
- Класифікувати результати біохімічних досліджень та зміни біохімічних та ферментативних показників, що застосовуються для діагностики найпоширеніших хвороб людини.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Біологічно важливі класи біоорганічних сполук. Біополімери та їх структурні компоненти

Тема 1. Класифікація, номенклатура, ізомерія біоорганічних сполук. Природа хімічних зв'язків. Типи хімічних реакцій.

Теорія будови органічних речовин. Класифікація органічних сполук. Номенклатура органічних сполук: тривіальна, раціональна, IUPAC. Ізомерія органічних сполук. Електронні зміщення у молекулах органічних сполук: індуктивний та мезомерний ефекти

Тема 2. Дослідження реакційної здатності алканів, алкенів, аренів. Алкани, алкени, алкіни, арени. Номенклатура та ізомерія. Механізм вільно-радикального заміщення у алканів. Хімічні властивості алкенів. Електрофільне приєднання до алкенів. Правило Марковникова та його сучасне тлумачення. Бензен (електронна та просторова будова). Механізм електрофільного заміщення в ароматичному кільці.

Тема 3. Будова та властивості гідроксо- та оксосполук. Біологічно активні гідроксо- та оксосполуки.

Класифікація, номенклатура та ізомерія гідроксосполук (спиртів та фенолів). Порівняльна характеристика кислотних властивостей спиртів і фенолів. Номенклатура та ізомерія альдегідів і кетонів. нуклеофільного приєднання до оксосполук. Медико-біологічне значення гідроксо- та оксосполук.

Тема 4. Дослідження реакційної здатності карбонових кислот та їх гетерофункціональних похідних (аміноспиртів, гідроксикислот, кетокислот та фенолоксислот). Використання карбонових кислот у медицині.

Номенклатура та класифікація карбонових кислот. Ізомерія (структурна та оптична) карбонових кислот. Гомологічний ряд насичених одноосновних карбонових кислот. Будова карбоксильної групи. Гідроксикислоти. Оксокислоти. Ароматичні кислоти та їх похідні. Хімічні властивості карбонових кислот та їх похідних

Тема 5. Вивчення властивостей природних ВЖК. Тригліцериди. Ліпіди.

Основні структурні компоненти ліпідів. Класифікація ліпідів та їх біологічні функції. Особливості будови структурних компонентів омилюваних ліпідів (триацилгліцеролів): ВЖК (насичені і ненасичені) та спирти (багатоатомні і одноатомні). Хімічні властивості ліпідів. Аналітичні характеристики жирів.

Тема 6. Фосфоліпіди. Біологічне значення та будова ліпідного компонента біомембран.

Класифікація складних ліпідів. Компоненти складних омилюваних ліпідів. Фосфоліпіди. Особливості будови. Хімічні властивості фосфоліпідів. Інші представники складних ліпідів (гліколіпіди, сфінголіпіди, цереброзиди, сфінгомієліни). Ліпідний склад мембран. Біологічні функції фосфоліпідів.

Тема 7. Вуглеводи. Будова та хімічні властивості моносахаридів.

Класифікація вуглеводів. Ізомерія. Таутомерні форми моносахаридів. Мутаротація.

Хімічні реакції моносахаридів за участю карбонільної групи. Окисно-відновні реакції як якісні реакції на виявлення альдегідної групи.

Тема 8. Структура та функції ди- та полісахаридів. Хімічні властивості вуглеводів. Якісні реакції визначення вуглеводів.

Класифікація дисахаридів по їх здатності до окисно-відновних реакцій. Типи глікозидних зв'язків між залишками моносахаридів та їхній вплив на реакційну здатність дисахаридів.

Якісні реакції на багато атомність спиртів. Якісні реакції відкриття альдегідної групи. Реакція Селіванова на кетони. Якісні реакції дисахаридів. Реакція гідролізу сахарози. Якісна реакція на крохмаль.

Тема 9. Вивчення амінокислотного складу білків та пептидів.

Номенклатура та класифікація амінокислот. Будова 20 найбільш важливих а-амінокислот. Ізомерія амінокислот. D - і L- генетичні ряди. Фізико-хімічні властивості амінокислот. Загальні хімічні властивості амінокислот (реакції дезамінування, переамінування, декарбоксілювання, специфічні властивості α -, β -, γ -амінокислот). Реакції поліконденсації α -амінокислот з утворенням пептидів і білків.

Тема 10. Організація будови білків. Фізико-хімічні властивості білків. Якісні реакції визначення амінокислот та білків.

Біологічна роль білків в організмі. Фізико-хімічні властивості білків. Рівні структури білків. Типи зв'язків. Висолювання білків. Денатурація. Якісні реакції на амінокислоти, пептиди, білки.

Тема 11. Класифікація, будова та значення біологічно активних п'яти- та шестичленних гетероциклічних сполук з одним та двома гетероатомами. Конденсовані гетероцикли.

Класифікація гетероциклів за розміром циклу, кількістю і виду гетероатомів. Будова і властивості піролу, фурану, тіофену. Небензенові ароматичні системи. Біологічне значення тетрапірольних сполук: порфінів, порфіринів, гема.

Пурин та його амінопохідні (аденін, гуанін), їх таутомерні форми і біологічне значення. Гідроксипохідні пурину (гіпоксантин, ксантин, сечова кислота) та їх таутомерні форми.

Тема 12. Структура та біологічна роль нуклеозидів, нуклеотидів та нуклеїнових кислот.

Нуклеозиди і нуклеотиди як продукти неповного гідролізу нуклеїнових кислот. Нуклеозиди як лікувальні засоби. Структура нуклеотидів - складових компонентів нуклеїнових кислот (АМФ, ГМФ, УМФ, ЦМФ, ТМФ). Будова і значення 3',5' - ц-АМФ, його роль у дії гормонів на клітини. Нуклеїнові кислоти - полінуклеотиди, біополімери, які зберігають, передають спадкову інформацію та беруть участь у біосинтезі білку. Будова і біохімічні функції ДНК. Відмінності у будові та функціях ДНК і РНК.

Тема 13. Генетичний зв'язок між класами біоорганічних сполук.

Багатоманітність біоорганічних сполук. Склад біоорганічних сполук. Реакції перетворення між основними класами біоорганічних сполук.

Змістовий модуль 2.

Загальні закономірності метаболізму

Тема 14. Загальна характеристика, властивості ферментів.

Загальна характеристика, властивості ферментів. Білкова природа ферментів. Активний, алостеричний центри ферментів. Регуляція активності ферментів. Активатори та інгібітори ферментів. Коферменти, їх роль у каталізі. Коферментні функції вітамінів. Міжнародна класифікація і номенклатура ферментів. Проферменти. Активація проферментів, роль в метаболізмі. Демонстраційно-практична робота: Визначення структури ферментів біуретовою реакцією, реакцією Фоля. Визначення активності амілази

слини та сечі в присутності активатора та інгібітора.

Тема 15. Механізм дії ферментів. Кінетика каталізу.

Основні теорії біокаталізу. Кінетика каталізу. Методи якісного та кількісного визначення ферментів. Ізоферменти. Внутріклітинна локалізація ферментів. Використання ферментів у клініці (основи медичної езімології). Ензимодіагностика, ензимотерапія. Ензимопатії. Демонстраційно-практична робота: Спостереження кінетики дії ліпази на жир молока. Вплив жовчі на активність ліпази. Демонстрація ензимограм.

Тема 16. Цикл трикарбонових кислот.

Специфічні та загальні шляхи катаболізму. Цикл трикарбонових кислот (ЦТК). Послідовність реакцій та характеристика ферментів. Біологічне значення ЦТК. Біоенергетика ЦТК. Анаплеротичні та амфіболічні реакції циклу трикарбонових кислот. Демонстраційно-практична робота: Виявлення дегідрогенази молока. Виявлення сукцинатдегідрогенази в м'язах.

Тема 17. Молекулярні механізми тканинного дихання. Перекисне та мікросомальне окислення.

Молекулярні механізми тканинного дихання. Будова мітохондрій. Дихальні ферменти. Ланцюг переносу електронів. Окислювальне фосфорилування в дихальному ланцюгу. Макроергічні сполуки. Перекисне та мікросомальне окислення. Антиоксидантні системи. Демонстраційно-практична робота: Відкриття оксидази (тирозинази) в картоплі. Відкриття пероксидази в витяжці з хрону. Відкриття каталази в крові. Кількісне визначення каталази крові (каталазне число) по Баху та Зубковій.

Змістовий модуль 3.

Метаболізм вуглеводів, ліпідів та його регуляція

Тема 18. Внутрішньоклітинний катаболізм глюкози.

Внутрішньоклітинний катаболізм глюкози. Гліколіз: реакції, Порівняння гліколізу та спиртового бродіння. Глікогеноліз, регуляція. Відмінності від гліколізу. Етапи аеробного окислення глюкози: окислювальне декарбоксілювання пірувату. Біоенергетика процесу. Демонстраційно-практична робота: Відтворення “ in vitro ” процесу гліколізу, визначення кінцевих продуктів. Проба на спиртове бродіння. Визначення вмісту пірувату в сироватці крові.

Тема 19. Альтернативні шляхи обміну моносахаридів.

Альтернативні шляхи обміну моносахаридів. Пентозофосфатний шлях окислення глюкози: схема, біологічне значення, особливості функціонування в різних тканинах. Метаболічні шляхи перетворення фруктози та галактози: спадкові ензимопатії їх обміну. Демонстраційно-практична робота: Виявлення фруктози реакцією Селіванова.

Тема 20. Глюконеогенез. Біосинтез глікогену. Регуляція обміну вуглеводів.

Біосинтез глюкози: фізіологічне значення, реакції, регуляторні ферменти. Субстрати глюконеогенезу. Глюкоз-лактатний та глюкозоаланіновий цикли. Регуляція обміну глюкози. Глюкоземія: нормальний стан та його порушення. Біосинтез глікогену. Регуляція обміну вуглеводів. Глікогенози. Демонстраційно-практична робота: Виявлення вмісту глюкози у крові методом Хагедорна-Йенсона. Виявлення глікогену в печінці.

Тема 21. Роль ліпідів в структурі і функціях біологічних мембран. Окислення вищих жирних кислот та гліцерину.

Роль ліпідів в структурі і функціях біологічних мембран. Встановлення молекулярних механізмів регуляції ліполізу. Тканинний, внутрішньоклітинний обмін ліпідів. Окислення вищих жирних кислот та гліцерину. Біоенергетика окислення ВЖК. Демонстраційно-практична робота: Спостереження впливу жовчі на емульгування жиру. Спостереження дії панкреатичної ліпази на жир молока з жовчу і без неї.

Тема 22. Біосинтез гліцерину, ВЖК, гліцеридів та фосfolіпідів.

Біосинтез гліцерину, ВЖК та гліцеридів. Утворення фосfolіпідів. Демонстраційно-

практична робота: Визначення загальних ліпідів в сироватці крові за методом Банга.

Тема 23. Обмін холестерину. Обмін ацетооцтової кислоти.

Будова, біологічна роль і обмін холестерину. Біосинтез холестерину. Порушення ліпідного обміну. Ліпопротеїни, структура та функції. Обмін ацетооцтової кислоти. Кетоніві тіла. Демонстраційно-практична робота: Якісні реакції на ацетон (йодоформентна, нітропруссидна). Кількісне визначення ацетону в сечі за методом Рудого. Якісна реакція на присутність холестерину в мозку.

Проміжний контроль за семестр.

Змістовий модуль 4.

Метаболізм амінокислот та його регуляція. Молекулярна біологія. Біохімія міжклітинних комунікацій.

Тема 24. Шляхи утворення та підтримання пулу амінокислот у організмі. Дезамінування, декарбоксилювання, трансамінування амінокислот.

Шляхи утворення та підтримання пулу амінокислот у організмі. Транспорт амінокислот у клітини. Дезамінування амінокислот. Механізм непрямого дезамінування L-амінокислот. Декарбоксилювання амінокислот: ферменти, фізіологічне значення. Окислення біогенних амінів. Трансамінування. Біохімічне значення, механізми дії амінотрансфераз. Діагностичне значення визначення амінотрансфераз в сироватці крові. Демонстраційно-практична робота: Кількісне визначення азоту амонійних солей в сечі методом Моделя. Виявлення аланінамінотрансферази (АлАТ) в нормальній та патологічній сироватці крові.

Тема 25. Обмін аміаку в організмі людини.

Обмін аміаку в організмі людини. Сечовина. Шляхи утворення аміаку. Токсичність аміаку та механізми його знешкодження. Транспортні форми аміаку (глутамін та аспарагін). Біосинтез сечовини: ферментні реакції, генетичні аномалії. Демонстраційно-практична робота: Кількісне визначення сечовини в сечі.

Тема 26. Шляхи метаболізму безазотистого скелета амінокислот в організмі людини. Спадкові ензимопатії обміну амінокислот.

Шляхи метаболізму безазотистого скелета амінокислот в організмі людини. Глікогенні та кетогенні амінокислоти. Спеціалізовані шляхи обміну ациклічних амінокислот. Глутатіон, його роль в обміні органічних пероксидів. Обмін аргініну, біологічна роль оксиду азоту, NO-синтаза. Особливості обміну амінокислот з розгалуженими ланцюгами: участь коферментних форм вітаміну B12 в метаболізмі амінокислот. Шляхи метаболізму циклічних амінокислот. Спадкові ензимопатії обміну циклічних та ациклічних амінокислот. Демонстраційно-практична робота: Реакція на фенілпіровиноградну кислоту (проба Фелінга).

Тема 27. Катаболізм та анаболізм пуринових та піримідинових нуклеотидів.

Тканинний обмін нуклеотидів: процеси розщеплення пуринових та піримідинових нуклеотидів. Порушення пуринового обміну (подагра). Біосинтез пуринових та піримідинових нуклеотидів. Регуляція біосинтезу. Біосинтез дезоксирибонуклеотидів. Утворення тимідилових нуклеотидів: інгібітори біосинтезу дТМФ як протипухлинні засоби. Демонстраційно-практична робота: Кількісне визначення сечової кислоти в сечі.

Тема 28. Біосинтез нуклеїнових кислот. Біосинтез білків в рибосомах.

Біосинтез нуклеїнових кислот. Молекулярні механізми реплікації ДНК. Етапи синтезу дочірніх ланцюгів молекул ДНК. Молекулярні механізми транскрипції. Етапи та ферменти синтезу РНК. Процесінг - посттранскрипційна модифікація РНК. Антибіотики-інгібітори транскрипції. Біосинтез білків в рибосомах. Генетичний код: триплетна структура коду, його властивості. Посттрансляційна модифікація пептидних ланцюгів. Регуляція трансляції. Регуляція експресії генів. Механізми мутацій, репарацій ДНК.

Тема 29. Загальне поняття про гормони. Гормони гіпоталамуса, гіпофіза.

Загальне поняття про гормони. Класифікація, механізми дії гормонів на клітини-мішені. Гормони гіпоталамуса, гіпофіза. Демонстраційно-практична робота: Дослідження природи гормонів за допомогою біуретової реакції.

Тема 30. Гормони щитовидної та паращитовидної залоз. Регуляція фосфорно-кальцієвого обміну.

Гормони щитовидної та паращитовидної залоз. Структура та синтез тиреоїдних гормонів. Патологія щитовидної залози. Регуляція фосфорно-кальцієвого обміну. Порушення кальцієвого гомеостазу. Демонстраційно-практична робота: Визначення йоду в щитовидній залозі.

Тема 31. Стероїдні гормони.

Стероїдні гормони. Гормони кори наднирників та статевих залоз. Їх будова та біохімічні механізми дії. Демонстраційно-практична робота: Рефрактометричне визначення білка в сироватці крові.

Тема 32. Гормони підшлункової залози та мозкової речовини наднирників.

Гормони підшлункової залози та мозкової речовини наднирників. Хімічна будова та механізм дії. Гормональна регуляція рівня цукру в крові. Регуляція фосфорно-кальцієвого обміну. Порушення кальцієвого гомеостазу. Демонстраційно-практична робота: Визначення цукру в сечі реактивом Феллінга.

Тема 33. Гормони підшлункової залози та мозкової речовини наднирників. Тканинні гормони.

Тканинні гормони, їх будова, біологічна роль. Гормони травного тракту.

Змістовий модуль 5.

Біохімія тканин та фізіологічних функцій.

Тема 34. Перетравлювання вуглеводів, ліпідів, білків, нуклеопротейнів у шлунково-кишковому тракті.

Перетравлювання вуглеводів, ліпідів, білків, нуклеопротейнів у шлунково-кишковому тракті. Ферменти, біохімічні механізми. Хімічний склад шлункового та кишкового соку, спадкові ензимопатії. Демонстраційно-практична робота: Визначення всіх форм кислотності шлункового соку.

Тема 35. Водорозчинні вітаміни В₁, В₂, В₆, РР.

Біохімічна характеристика та класифікація вітамінів. Водорозчинні вітаміни В₁, В₂, В₆, РР. Коферментна роль, гіповітаміноз. Демонстраційно-практична робота: Якісні реакції на вітаміни В₁, В₂, В₆, РР.

Тема 36. Водорозчинні вітаміни С, біотин, фолієва кислота, В₁₂, пантотенова кислота.

Водорозчинні вітаміни С, біотин, фолієва кислота, В₁₂, пантотенова кислота. Будова, біологічна роль, гіповітаміноз. Демонстраційно-практична робота: Кількісне визначення вітаміну С у продуктах за методом Тильманса.

Тема 37. Жиророзчинні вітаміни.

Жиророзчинні вітаміни. Вітаміни групи А, Д, Е, К. Будова, біороль. Гіпо- та гіпервітамінози. Демонстраційно-практична робота: Якісні реакції на жиророзчинні вітаміни А, Д, Е, К (вікасол).

Тема 38. Біохімічна характеристика і функції крові.

Біохімічна характеристика і функції крові. Біохімічний склад плазми крові. Характеристика білкових фракцій крові. Характеристика небілкових речовин плазми крові. Залишковий азот крові, його компоненти. Діагностичне значення визначення залишкового азоту крові. Дослідження транспортних форм ліпідів – ліпопротейнів плазми крові. Типи ліпопротейнемії. Роль ліпопротейнів в розвитку атеросклерозу. Осмотичний тиск та кислотно-основний стан крові. Буферні системи крові, гормональні механізми регуляції, функція легень і нирок. Демонстраційно-практична робота: Кількісне визначення білків

крові біуретовим та рефрактометричним методом. Фракціонування білків сироватки крові методом висолювання.

Тема 39. Дихальна функція крові.

Дихальна функція крові. Гемоглобін, будова, синтез в організмі. Роль у транспортуванні кисню та вуглекислого газу. Аномальні гемоглобіни. Демонстраційно-практична робота: Визначення вмісту гемоглобіну у крові.

Тема 40. Біохімія згортальної, антизгортальної та фібринолітичної систем крові.

Біохімія згортальної, антизгортальної та фібринолітичної систем крові. Функціональна та біохімічна характеристика системи гомеостазу в організмі людини: коагуляційний та судинно-тромбоцитарний гемостаз. Згортальна система крові, характеристика окремих компонентів (факторів згортання). Механізми коагуляції. Антизгортальна система крові, антикоагулянти. Роль вітаміну К в реакціях коагуляції. Спадкові порушення системи згортання крові. Демонстраційно-практична робота: Визначення кількості фібриногену в плазмі крові. Визначення протромбінового часу. Визначення рекальцифікації плазми..

Тема 41. Біохімічні функції печінки. Роль печінки в обміні жовчних пігментів.

Біохімічні функції печінки, її роль в обміні вуглеводів, ліпідів, білків. Розпад геомоглобіну. Роль печінки в обміні жовчних пігментів. Патобіохімія жовтяниць, спадкові (ферментні) жовтяниці. Демонстраційно-практична робота: Визначення загального, прямого та непрямого білірубину у сироватці крові.

Тема 42. Детоксикаційна функція печінки.

Детоксикаційна функція печінки: біотрансформація ксенобіотиків та ендогенних токсинів. Типи реакцій біотрансформацій чужорідних хімічних сполук. Реакція мікросомального окислення, індуктори та інгібітори мікросомальних монооксидаз. Реакції кон'югації в гепатоцитах: біохімічні механізми, функціональне значення. Демонстраційно-практична робота: Визначення гіпурової кислоти та індикану у сечі.

Тема 43. Біохімія сполучної тканини.

Загальна характеристика морфології та біохімічного складу сполучної тканини. Біохімічна будова міжклітинної речовини пухкої волокнистої сполучної тканини: волокна (колагенові, ретикулярні, еластичні), основна аморфна речовина. Білки волокон сполучної тканини: колаген, еластин. Біосинтез колагену та утворення фібрилярних структур. Складні вуглеводи основного аморфного матриксу сполучної тканини: глікозаміноглікани (мукополісахариди), протеоглікани. Механізми участі молекул глікозаміногліканів. Патохімія сполучної тканини. Біохімічні механізми виникнення мукополісахаридозів та колагенозів, їх клініко-біохімічна діагностика.

Тема 44. Біохімія ротової порожнини, зубів та слини.

Хімічний склад тканини зуба: органічні (колагенові, неколагенові білки, вуглеводи, ліпіди, нуклеїнові кислоти) та мінеральні компоненти. Мінеральний обмін у тканині зуба: мінералізація, демінералізація, ремінералізація (специфічні білки та ферменти, роль лимонної кислоти в обміні кальцію). Хімічний склад та біологічні функції слини (особливості мінералізуючої ролі слини у тканині зуба). Ферменти слини, їх роль у травленні. Визначення білків та ферментів у слині людини в нормі та за умов патології. Регуляція слиновиділення, біохімічні основи порушень слиновиділення. Демонстраційно-практична робота: Визначення молочної кислоти в слині. Визначення білка в слині.

Тема 45. Біохімія м'язів. Біохімія нервової тканини.

Біохімія м'язів. Особливості хімічного складу та обміну речовин в м'язах. Молекулярні механізми м'язового скорочення. Біоенергетика м'язової тканини: джерела АТФ у м'язах. Особливості біохімічного складу та метаболізму нервової системи. Біохімічний склад головного мозку. Енергетичний обмін головного мозку людини, значення аеробного окислення глюкози. Нейромедіатори: ацетилхолін, норадреналін, дофамін, серотонін. Молекулярні основи біоелектричних процесів на мембранах нейронів. Демонстраційно-практична робота: Визначення рівня креатиніну та креатину в крові та

сечі.

Тема 46. Біохімія нирок.

Роль нирок в регуляції електролітного складу та рН рідин організму. Біохімічні механізми сечоутворювальної функції нирок. Патобіохімія нирок. Біохімічний склад сечі людини в нормі та за умов патологічних процесів, нефролітіазіс. Клініко-діагностичне значення аналізу складу сечі. Демонстраційно-практична робота: Якісне визначення білка в сечі (нагрівання та осадження кислотами). Кількісне визначення білка методом Брандерга-Стольнікова. Кількісне визначення глюкози в сечі за допомогою поляриметра.

Проміжний контроль за семестр.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		лекції	семінари	практичні	лабораторні	СРЗ
Змістовий модуль 1. Біологічно важливі класи біоорганічних сполук. Біополімери та їх структурні компоненти.						
Тема 1. Класифікація, номенклатура, ізомерія біоорганічних сполук. Природа хімічних зв'язків. Типи хімічних реакцій.	3	0	0	2	0	1
Тема 2. Дослідження реакційної здатності алканів, алкенів, аренів.	3	0	0	2	0	1
Тема 3. Будова та властивості гідроксо- та оксосполук. Біологічно активні гідроксо- та оксосполуки.	3	0	0	2	0	1
Тема 4. Дослідження реакційної здатності карбонових кислот та їх гетерофункціональних похідних (аміноспиртів, гідроксикислот, кетокислот та фенолокислот). Використання карбонових кислот у медицині.	3	0	0	2	0	1
Тема 5. Вивчення властивостей природних ВЖК. Тригліцериди. Ліпіди.	4	1	0	2	0	1
Тема 6. Фосфоліпіди. Біологічне значення та будова ліпідного компонента біомембран.	4	1	0	2	0	1

Тема 7. Вуглеводи. Будова та хімічні властивості моносахаридів.	4	1	0	2	0	1
Тема 8. Структура та функції ди- та полісахаридів. Хімічні властивості вуглеводів. Якісні реакції визначення вуглеводів	4	1	0	2	0	1
Тема 9. Вивчення амінокислотного складу білків та пептидів.	4	1	0	2	0	1
Тема 10. Організація будови білків. Фізико-хімічні властивості білків. Якісні реакції визначення амінокислот та білків.	4	1	0	2	0	1
Тема 11. Класифікація, будова та значення біологічно активних п'яти- та шестичленних гетероциклічних сполук з одним та двома гетероатомами. Конденсовані гетероцикли.	5	1	0	2	0	2
Тема 12. Структура та біологічна роль нуклеозидів, нуклеотидів та нуклеїнових кислот	5	1	0	2	0	2
Тема 13. Генетичний зв'язок між класами біоорганічних сполук.	4	0	0	2	0	2
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	50	8	0	26	0	16
Змістовий модуль 2. Загальні закономірності метаболізму						
Тема 14. Загальна характеристика, властивості ферментів.	4	1	0	2	0	1
Тема 15. Механізм дії ферментів. Кінетика каталізу.	3	0	0	2	0	1
Тема 16. Цикл трикарбонових кислот.	4	1	0	2	0	1
Тема 17. Молекулярні механізми тканинного дихання. Перекисне та мікросомальне	3	0	0	2	0	1

окислення.						
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	14	2	0	8	0	4
Змістовий модуль 3. Метаболізм вуглеводів, ліпідів та його регуляція.						
Тема 18. Внутрішньоклітинний катаболізм глюкози.	4	1	0	2	0	1
Тема 19. Альтернативні шляхи обміну моносахаридів.	3	0	0	2	0	1
Тема 20. Глюконеогенез. Біосинтез глікогену. Регуляція обміну вуглеводів.	3	0	0	2	0	1
Тема 21. Роль ліпідів в структурі і функціях біологічних мембран. Окислення вищих жирних кислот та гліцерину.	4	1	0	2	0	1
Тема 22. Біосинтез гліцерину, ВЖК, гліцеридів та фосфоліпідів.	4	0	0	2	0	2
Тема 23. Обмін холестерину. Обмін ацетооцтової кислоти.	4	0	0	2	0	2
Проміжний контроль за семестр.	4	0	0	2	0	2
<i>Разом за змістовим модулем 3</i>	26	2	0	14	0	10
Змістовий модуль 4. Метаболізм амінокислот та його регуляція. Молекулярна біологія. Біохімія міжклітинних комунікацій.						
Тема 24. Шляхи утворення та підтримання пулу амінокислот у організмі. Дезамінування, декарбоксилювання, трансамінування амінокислот.	4	1	0	2	0	1
Тема 25. Обмін аміаку в організмі людини.	4	1	0	2	0	1
Тема 26. Шляхи метаболізму безазотистого скелета амінокислот в організмі людини. Спадкові ензимопатії обміну амінокислот.	6	2	0	2	0	2

Тема 27. Катаболізм та анаболізм пуринових та піримідинових нуклеотидів.	4	1	0	2	0	1
Тема 28. Біосинтез нуклеїнових кислот. Біосинтез білків в рибосомах.	4	1	0	2	0	1
Тема 29. Загальне поняття про гормони. Гормони гіпоталамуса, гіпофіза..	4	1	0	2	0	1
Тема 30. Гормони щитовидної та паращитовидної залоз. Регуляція фосфорно-кальцієвого обміну.	4	1	0	2	0	1
Тема 31. Стероїдні гормони.	3	0	0	2	0	1
Тема 32. Гормони підшлункової залози та мозкової речовини наднирників.	3	0	0	2	0	1
Тема 33. Тканинні гормони.	4	0	0	2	0	2
<i>Разом за змістовим модулем 4</i>	40	8	0	20	0	12
Змістовий модуль 5. Біохімія тканин та фізіологічних функцій.						
Тема 34. Перетравлювання вуглеводів, ліпідів, білків, нуклеопротеїнів у шлунково-кишковому тракті.	4	1	0	2	0	1
Тема 35. Водорозчинні вітаміни В1, В2, В6, РР.	4	1	0	2	0	1
Тема 36. Водорозчинні вітаміни С, біотин, фолієва кислота, В12, пантотенова кислота.	3	0	0	2	0	1
Тема 37. Жиророзчинні вітаміни.	3	0	0	2	0	1
Тема 38. Біохімічна характеристика і функції крові.	4	1	0	2	0	1
Тема 39. Дихальна функція крові.	4	1	0	2	0	1
Тема 40. Біохімія згортальної, антизгортальної та фібринолітичної систем	3	0	0	2	0	1

крові.						
Тема 41. Біохімічні функції печінки. Роль печінки в обміні жовчних пігментів.	3	0	0	2	0	1
Тема 42. Детоксикаційна функція печінки.	3	0	0	2	0	1
Тема 43. Біохімія сполучної тканини.	3	0	0	2	0	1
Тема 44. Біохімія ротової порожнини, зубів та слини.	4	0	0	2	0	2
Тема 45. Біохімія м'язів. Біохімія нервової тканини.	4	0	0	2	0	2
Тема 46. Біохімія нирок.	4	0	0	2	0	2
Проміжний контроль за семестр.	4	0	0	2	0	2
<i>Разом за змістовим модулем 5</i>	50	4	0	28	0	18
<i>Індивідуальні завдання</i>	0	0	0	0	0	0
Усього годин	180	24	0	96	0	60

5. Теми лекційних / семінарських / практичних / лабораторних занять

5.1. Теми лекційних занять

№	Назва теми	Кількість годин
1.	Ліпіди, фосфоліпіди, стероїди: властивості та біологічна роль. Характеристика фосфоліпідів як функціональних компонентів біомембран.	2
2.	Особливості будови та хімічні властивості вуглеводів.	2
3.	Протеїногенні амінокислоти, пептиди, білки: будова, властивості, біологічна роль.	2
4.	Гетероциклічні сполуки як структурні компоненти нуклеїнових кислот. Структура нуклеїнових кислот.	2
5.	Біохімія як наука: біомолекули; метаболічні шляхи. Ферменти: будова, властивості, класифікація та номенклатура Кінетика та регуляція ферментативних реакцій. Регуляторні ферменти. Кофактори та коферменти. Медична ензимологія. Біоенергетика: загальні шляхи катаболізму вуглеводів, ліпідів, амінокислот. Цикл трикарбонових кислот. Біологічне окислення та окисне фосфорилування. Ланцюг електронного транспорту в мітохондріях	2
6.	Метаболізм вуглеводів: гліколіз, глікогеноліз, окислювальне декарбоксілювання пірувату, взаємоперетворення моносахаридів, метаболізм фруктози, галактози. Біосинтез глікогену, Пентозофосфатний шлях, глюконеогенез. Ензимопатії вуглеводного обміну (глікогенози). Цукровий діабет	2
7.	Метаболізм ліпідів. Катаболізм триацилгліцеролів: окислення жирних кислот та гліцерину; кетогенез. Ліпогенез. Обмін холестерину. Регуляція та патологія ліпідного обміну: ожиріння, атеросклероз.	2
8.	Метаболізм амінокислот. Загальні шляхи перетворення амінокислот (дезамінування, трансамінування, декарбоксілювання). Обмін аміаку: біосинтез сечовини та його порушення. Спеціалізовані шляхи перетворення амінокислот; спадкові ензимопатії амінокислотного обміну.	2
9.	Біосинтез та катаболізм пуринових та піримідинових нуклеотидів. Біосинтез нуклеїнових кислот: реплікація ДНК; транскрипція РНК. Біосинтез білків в рибосомах. Регуляція біосинтезу білка	2
10.	Біохімічні та молекулярно-біологічні механізми дії гормонів; ієрархія гормонів. Гормони білково-пептидної природи. Гормони та біорегулятори - похідні амінокислот; гормони та фізіологічно активні сполуки ліпідного походження. Тканинні гормони	2
11.	Біохімія харчування людини. Вітаміни та мікроелементи як компоненти харчування людини. Водорозчинні вітаміни. Жиророзчинні вітаміни, біоантиоксиданти. Екзогенні та ендогенні гіпо- та авітамінози, гіпервітамінози.	2
12.	Хімічний склад та функції крові. Транспорт газів кров'ю. Біохімія та патобіохімія гемоглобінів. Біосинтез порфіринів, катаболізм гема. Обмін жовчних пігментів. Біохімія згортальної, антизгортальної та фібринолітичної систем. Порушення коагуляційного гомеостазу	2
	Разом	24

5.2. Теми семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені.

5.3. Теми практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин
1.	Практичне заняття 1. Класифікація, номенклатура, ізомерія біоорганічних сполук. Природа хімічних зв'язків. Типи хімічних реакцій.	2
2.	Практичне заняття 2. Дослідження реакційної здатності алканів, алкенів, аренів.	2
3.	Практичне заняття 3. Будова та властивості гідроксо- та оксосполук. Біологічно активні гідроксо- та оксосполуки.	2
4.	Практичне заняття 4. Дослідження реакційної здатності карбонових кислот та їх гетерофункціональних похідних (аміноспиртів, гідроксикислот, кетокислот та фенолокислот). Використання карбонових кислот у медицині.	2
5.	Практичне заняття 5. Вивчення властивостей природних ВЖК. Тригліцериди	2
6.	Практичне заняття 6. Фосфоліпіди. Біологічне значення та будова ліпідного компонента біомембран.	2
7.	Практичне заняття 7. Вуглеводи. Будова та хімічні властивості моносахаридів.	2
8.	Практичне заняття 8. Структура та функції ди- та полісахаридів. Хімічні властивості вуглеводів. Якісні реакції визначення вуглеводів.	2
9.	Практичне заняття 9. Вивчення амінокислотного складу білків та пептидів.	2
10.	Практичне заняття 10. Організація будови білків. Фізико-хімічні властивості білків. Якісні реакції визначення амінокислот та білків.	2
11.	Практичне заняття 11. Класифікація, будова та значення біологічно активних п'яти- та шестичленних гетероциклічних сполук з одним та двома гетероатомами. Конденсовані гетероцикли.	2
12.	Практичне заняття 12. Структура та біологічна роль нуклеозидів, нуклеотидів та нуклеїнових кислот.	2
13.	Практичне заняття 13. Генетичний зв'язок між класами біоорганічних сполук.	2
14.	Практичне заняття 14. Загальна характеристика, властивості ферментів. Білкова природа ферментів. Активний, алостеричний центри ферментів. Регуляція активності ферментів. Активатори та інгібітори ферментів. Коферменти, їх роль у каталізі. Коферментні функції вітамінів. Міжнародна класифікація і номенклатура ферментів. Проферменти. Активація проферментів, роль в метаболізмі. Демонстраційно-практична робота: Визначення структури ферментів біуретовою реакцією, реакцією Фоля. Визначення активності амілази слини та сечі в присутності активатора та інгібітора.	2
15.	Практичне заняття 15. Основні теорії біокаталізу. Кінетика каталізу. Методи якісного та кількісного визначення ферментів. Внутриклітинна локалізація ферментів. Використання ферментів у клініці (основи медичної ензимології). Ензимодіагностика, ензимотерапія. Ензимопатії. Демонстраційно-практична робота: Спостереження кінетики дії ліпази	2

	на жир молока. Вплив жовчі на активність ліпази. Демонстрація ензімограм.	
16.	Практичне заняття 16. Специфічні та загальні шляхи катаболізму. Цикл трикарбонових кислот (ЦТК). Послідовність реакцій та характеристика ферментів. Біологічне значення ЦТК. Біоенергетика ЦТК. Анаплеротичні та амфіболічні реакції циклу трикарбонових кислот. Демонстраційно-практична робота: Виявлення дегідрогенази молока. Виявлення сукцинатдегідрогенази в м'язах.	2
17.	Практичне заняття 17. Молекулярні механізми тканинного дихання. Будова мітохондрій. Дихальні ферменти. Ланцюг переносу електронів. Окислювальне фосфорилування в дихальному ланцюгу. Макроергічні сполуки. Перекисне та мікросомальне окислення. Антиоксидантні системи. Демонстраційно-практична робота: Відкриття оксидази (тирозинази) в картоплі. Відкриття пероксидази в витяжці з хрону. Відкриття каталази в крові. Кількісне визначення каталази крові (каталазне число) по Баху та Зубковій.	2
18.	Практичне заняття 18. Внутрішньоклітинний катаболізм глюкози. Гліколіз: реакції, Порівняння гліколізу та спиртового бродіння. Глікогеноліз, регуляція. Відмінності від гліколізу. Етапи аеробного окислення глюкози: окислювальне декарбоксілювання пірувату. Біоенергетика процесу. Демонстраційно-практична робота: Відтворення "in vitro" процесу гліколізу, визначення кінцевих продуктів. Проба на спиртове бродіння. Визначення вмісту пірувату в сироватці крові.	2
19.	Практичне заняття 19. Альтернативні шляхи обміну моносахаридів. Пентозофосфатний шлях окислення глюкози: схема, біологічне значення, особливості функціонування в різних тканинах. Метаболічні шляхи перетворення фруктози та галактози: спадкові ензимопатії їх обміну. Демонстраційно-практична робота: Виявлення фруктози реакцією Селіванова.	2
20.	Практичне заняття 20. Біосинтез глюкози: фізіологічне значення, реакції, регуляторні ферменти. Субстрати глюконеогенезу. Глюкоз-лактатний та глюкозоаланіновий цикли. Регуляція обміну глюкози. Глюкоземія: нормальний стан та його порушення. Біосинтез глікогену. Регуляція обміну вуглеводів. Глікогенози. Демонстраційно-практична робота: Виявлення вмісту глюкози у крові методом Хагедорна-Йенсона. Виявлення глікогену в печінці.	2
21.	Практичне заняття 21. Роль ліпідів в структурі і функціях біологічних мембран. Встановлення молекулярних механізмів регуляції ліполізу. Тканинний, внутрішньоклітинний обмін ліпідів. Окислення вищих жирних кислот та гліцерину. Біоенергетика окислення ВЖК. Демонстраційно-практична робота: Спостереження впливу жовчі на емульгування жиру. Спостереження дії панкреатичної ліпази на жир молока з жовчу і без неї.	2
22.	Практичне заняття 22. Біосинтез гліцерину, ВЖК та гліцеридів. Утворення фосфоліпідів. Демонстраційно-практична робота: Визначення загальних ліпідів в сироватці крові за методом Банга.	2
23.	Практичне заняття 23. Будова, біологічна роль і обмін холестерину. Біосинтез холестерину. Порушення ліпідного обміну. Ліпопротеїни, структура та функції. Обмін ацетооцтової кислоти. Кетонів тіла. Демонстраційно-практична робота: Якісні реакції на ацетон (йодоформентна, нітропрусидна). Кількісне визначення ацетону в сечі за методом Рудого. Якісна реакція на присутність холестерину в мозку.	2

24.	Практичне заняття 24. Проміжний контроль за семестр	2
25.	Практичне заняття 25. Шляхи утворення та підтримання пулу амінокислот у організмі. Транспорт амінокислот у клітини. Дезамінування амінокислот. Механізм непрямого дезамінування L-амінокислот. Декарбоксілювання амінокислот: ферменти, фізіологічне значення. Окислення біогенних амінів. Трансамінування. Біохімічне значення, механізми дії амінотрансфераз. Діагностичне значення визначення амінотрансфераз в сироватці крові. Демонстраційно-практична робота: Кількісне визначення азоту амонійних солей в сечі методом Моделя. Виявлення аланінамінотрансферази (АлАТ) в нормальній та патологічній сироватці крові.	2
26.	Практичне заняття 26. Обмін аміаку в організмі людини. Сечовина. Шляхи утворення аміаку. Токсичність аміаку та механізми його знешкодження. Транспортні форми аміаку (глутамін та аспарагін). Біосинтез сечовини: ферментні реакції, генетичні аномалії. Демонстраційно-практична робота: Кількісне визначення сечовини в сечі.	2
27.	Практичне заняття 27. Шляхи метаболізму безазотистого скелета амінокислот в організмі людини. Глікогенні та кетогенні амінокислоти. Спеціалізовані шляхи обміну ациклічних амінокислот. Глутатіон, його роль в обміні органічних пероксидів. Обмін аргініну, біологічна роль оксиду азоту, NO-синтаза. Особливості обміну амінокислот з розгалуженими ланцюгами: участь коферментних форм вітаміну В12 в метаболізмі амінокислот. Шляхи метаболізму циклічних амінокислот. Спадкові ензимопатії обміну циклічних та ациклічних амінокислот. Демонстраційно-практична робота: Реакція на фенілпірвіноградну кислоту (проба Фелінга)	2
28.	Практичне заняття 28. Тканинний обмін нуклеотидів: процеси розщеплення пуринових та піримідинових нуклеотидів. Порушення пуринового обміну (подагра). Біосинтез пуринових та піримідинових нуклеотидів. Регуляція біосинтезу. Біосинтез дезоксирибонуклеотидів. Утворення тимідилових нуклеотидів: інгібітори біосинтезу дТМФ як протипухлинні засоби. Демонстраційно-практична робота: Кількісне визначення сечової кислоти в сечі.	2
29.	Практичне заняття 29. Біосинтез нуклеїнових кислот. Молекулярні механізми реплікації ДНК. Етапи синтезу дочірніх ланцюгів молекул ДНК. Молекулярні механізми транскрипції. Етапи та ферменти синтезу РНК. Процесінг - посттранскрипційна модифікація РНК. Антибіотики-інгібітори транскрипції. Біосинтез білків в рибосомах. Генетичний код: триплетна структура коду, його властивості. Посттрансляційна модифікація пептидних ланцюгів. Регуляція трансляції. Регуляція експресії генів. Механізми мутацій, репарацій ДНК.	2
30.	Практичне заняття 30. Загальне поняття про гормони. Класифікація, механізми дії гормонів на клітини-мішені. Гормони гіпоталамуса, гіпофіза. Демонстраційно-практична робота: Дослідження природи гормонів за допомогою біуретової реакції.	2
31.	Практичне заняття 31. Гормони щитовидної та паращитовидної залоз. Структура та синтез тиреоїдних гормонів. Патологія щитовидної залози. Регуляція фосфорно-кальцієвого обміну. Порушення кальцієвого гомеостазу. Демонстраційно-практична робота: Визначення йоду в щитовидній залозі.	2
32.	Практичне заняття 32. Стероїдні гормони. Гормони кори наднирників та	2

	статевих залоз. Їх будова та біохімічні механізми дії. Демонстраційно-практична робота: Рефрактометричне визначення білка в сироватці крові.	
33.	Практичне заняття 33. Гормони підшлункової залози та мозкової речовини наднирників. Хімічна будова та механізм дії. Гормональна регуляція рівня цукру в крові. Регуляція фосфорно-кальцієвого обміну. Порушення кальцієвого гомеостазу. Демонстраційно-практична робота: Визначення цукру в сечі реактивом Феллінга.	2
34.	Практичне заняття 34. Тканинні гормони, їх будова, біологічна роль. Гормони травного тракту.	
35.	Практичне заняття 35. Перетравлювання вуглеводів, ліпідів, білків, нуклеопротейнів у шлунково-кишковому тракті. Ферменти, біохімічні механізми. Хімічний склад шлункового та кишкового соку, спадкові ензимопатії. Демонстраційно-практична робота: Визначення всіх форм кислотності шлункового соку.	2
36.	Практичне заняття 36. Біохімічна характеристика та класифікація вітамінів. Водорозчинні вітаміни В1, В2, В6, РР. Коферментна роль, гіповітаміноз. Демонстраційно-практична робота: Якісні реакції на вітаміни В1, В2, В6, РР.	2
37.	Практичне заняття 37. Водорозчинні вітаміни С, біотин, фолієва кислота, В12, пантотенова кислота. Будова, біологічна роль, гіповітаміноз. Демонстраційно-практична робота: Кількісне визначення вітаміну С у продуктах за методом Тильманса.	2
38.	Практичне заняття 38. Жиророзчинні вітаміни. Вітаміни групи А, Д, Е, К. Будова, біороль. Гіпо- та гіпервітамінози. Демонстраційно-практична робота: Якісні реакції на жиророзчинні вітаміни А, Д, Е, К (вікасол).	2
39.	Практичне заняття 39. Біохімічна характеристика і функції крові. Біохімічний склад плазми крові. Характеристика білкових фракцій крові. Характеристика небілкових речовин плазми крові. Залишковий азот крові, його компоненти. Діагностичне значення визначення залишкового азоту крові. Дослідження транспортних форм ліпідів – ліпопротейнів плазми крові. Типи ліпопротейнемії. Роль ліпопротейнів в розвитку атеросклерозу. Осмотичний тиск та кислотно-основний стан крові. Буферні системи крові, гормональні механізми регуляції, функція легень і нирок. Демонстраційно-практична робота: Кількісне визначення білків крові біуретовим та рефрактометричним методом. Фракціонування білків сироватки крові методом висолювання.	2
40.	Практичне заняття 40. Дихальна функція крові. Гемоглобін, будова, синтез в організмі. Роль у транспортуванні кисню та вуглекислого газу. Аномальні гемоглобіни. Демонстраційно-практична робота: Визначення вмісту гемоглобіну у крові.	2
41.	Практичне заняття 41. Біохімія згортальної, антизгортальної та фібринолітичної систем крові. Функціональна та біохімічна характеристика системи гомеостазу в організмі людини: коагуляційний та судинно-тромбоцитарний гемостаз. Згортальна система крові, характеристика окремих компонентів (факторів згортання). Механізми коагуляції. Антизгортальна система крові, антикоагулянти. Роль вітаміну К в реакціях коагуляції. Спадкові порушення системи згортання крові. Демонстраційно-практична робота: Визначення кількості фібриногену в плазмі крові. Визначення протромбінового часу. Визначення рекальцифікації плазми..	2
42.	Практичне заняття 42. Біохімічні функції печінки, її роль в обміні	2

	вуглеводів, ліпідів, білків. Розпад геомоглобіну. Роль печінки в обміні жовчних пігментів. Патобіохімія жовтяниць, спадкові (ферментні) жовтяниці. Демонстраційно-практична робота: Визначення загального, прямого та непрямого білірубину у сироватці крові.	
43.	Практичне заняття 43. Детоксикаційна функція печінки: біотрансформація ксенобіотиків та ендогенних токсинів. Типи реакцій біотрансформацій чужорідних хімічних сполук. Реакція мікросомального окислення, індуктори та інгібітори мікросомальних монооксидаз. Реакції кон'югації в гепатоцитах: біохімічні механізми, функціональне значення. Демонстраційно-практична робота: Визначення гіпурової кислоти та індикану у сечі.	
44.	Практичне заняття 44. Загальна характеристика морфології та біохімічного складу сполучної тканини. Біохімічна будова міжклітинної речовини пухкої волокнистої сполучної тканини: волокна (колагенові, ретикулярні, еластичні), основна аморфна речовина. Білки волокон сполучної тканини: колаген, еластин. Біосинтез колагену та утворення фібрилярних структур. Складні вуглеводи основного аморфного матриксу сполучної тканини: глікозаміноглікани (мукополісахариди), протеоглікани. Механізми участі молекул глікозаміногліканів. Патохімія сполучної тканини. Біохімічні механізми виникнення мукополісахаридозів та колагенозів, їх клініко-біохімічна діагностика.	2
45.	Практичне заняття 45. Хімічний склад тканини зуба: органічні (колагенові, неколагенові білки, вуглеводи, ліпіди, нуклеїнові кислоти) та мінеральні компоненти. Мінеральний обмін у тканині зуба: мінералізація, демінералізація, ремінералізація (специфічні білки та ферменти, роль лимонної кислоти в обміні кальцію). Хімічний склад та біологічні функції слини (особливості мінералізуючої ролі слини у тканині зуба). Ферменти слини, їх роль у травленні. Визначення білків та ферментів у слині людини в нормі та за умов патології. Регуляція слиновиділення, біохімічні основи порушень слиновиділення. Демонстраційно-практична робота: Визначення молочної кислоти в слині. Визначення білка в слині.	2
46.	Практичне заняття 46. Біохімія м'язів. Особливості хімічного складу та обміну речовин в м'язах. Молекулярні механізми м'язового скорочення. Біоенергетика м'язової тканини: джерела АТФ у м'язах. Особливості біохімічного складу та метаболізму нервової системи. Біохімічний склад головного мозку. Енергетичний обмін головного мозку людини, значення аеробного окислення глюкози. Нейромедіатори: ацетилхолін, норадреналін, дофамін, серотонін. Молекулярні основи біоелектричних процесів на мембранах нейронів. Демонстраційно-практична робота: Визначення рівня креатиніну та креатину в крові та сечі.	2
47.	Практичне заняття 47. Роль нирок в регуляції електролітного складу та рН рідин організму. Біохімічні механізми сечоутворювальної функції нирок. Патобіохімія нирок. Біохімічний склад сечі людини в нормі та за умов патологічних процесів, нефролітіазіс. Клініко-діагностичне значення аналізу складу сечі. Демонстраційно-практична робота: Якісне визначення білка в сечі (нагрівання та осадження кислотами). Кількісне визначення білка методом Брандєрга-Стольнікова. Кількісне визначення глюкози в сечі за допомогою поляриметра.	2
48.	Практичне заняття 48. Проміжний контроль за семестр	2
	Разом	96

5.4. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

№	Назва теми / види завдань	Кількість годин
1.	Тема 1. Підготовка до практичного заняття 1	1
2.	Тема 2. Підготовка до практичного заняття 2	1
3.	Тема 3. Підготовка до практичного заняття 3	1
4.	Тема 4. Підготовка до практичного заняття 4	1
5.	Тема 5. Підготовка до практичного заняття 5	1
6.	Тема 6. Підготовка до практичного заняття 6	1
7.	Тема 7. Підготовка до практичного заняття 7	1
8.	Тема 8. Підготовка до практичного заняття 8	1
9.	Тема 9. Підготовка до практичного заняття 9	1
10.	Тема 10. Підготовка до практичного заняття 10	1
11.	Тема 11. Підготовка до практичного заняття 11	2
12.	Тема 12. Підготовка до практичного заняття 12	2
13.	Тема 13. Підготовка до практичного заняття 13	2
14.	Тема 14. Підготовка до практичного заняття 14	1
15.	Тема 15. Підготовка до практичного заняття 15	1
16.	Тема 16. Підготовка до практичного заняття 16	1
17.	Тема 17. Підготовка до практичного заняття 17	1
18.	Тема 18. Підготовка до практичного заняття 18	1
19.	Тема 19. Підготовка до практичного заняття 19	1
20.	Тема 20. Підготовка до практичного заняття 20	1
21.	Тема 21. Підготовка до практичного заняття 21	1
22.	Тема 22. Підготовка до практичного заняття 22	2
23.	Тема 23. Підготовка до практичного заняття 23	2
24.	Підготовка до практичного заняття 24	2
25.	Тема 24. Підготовка до практичного заняття 25	1
26.	Тема 25. Підготовка до практичного заняття 26	2
27.	Тема 26. Підготовка до практичного заняття 27	1
28.	Тема 27. Підготовка до практичного заняття 28	1
29.	Тема 28. Підготовка до практичного заняття 29	1
30.	Тема 29. Підготовка до практичного заняття 30	1
31.	Тема 30. Підготовка до практичного заняття 31	1
32.	Тема 31. Підготовка до практичного заняття 32	1
33.	Тема 32. Підготовка до практичного заняття 33	2
34.	Тема 33. Підготовка до практичного заняття 34	1
35.	Тема 34. Підготовка до практичного заняття 35	1
36.	Тема 35. Підготовка до практичного заняття 36	1
37.	Тема 36. Підготовка до практичного заняття 37	1
38.	Тема 37. Підготовка до практичного заняття 38	1
39.	Тема 38. Підготовка до практичного заняття 39	1
40.	Тема 39. Підготовка до практичного заняття 40	1
41.	Тема 40. Підготовка до практичного заняття 41	1
42.	Тема 41. Підготовка до практичного заняття 42	1
43.	Тема 42. Підготовка до практичного заняття 43	1
44.	Тема 43. Підготовка до практичного заняття 44	1

45.	Тема 44. Підготовка до практичного заняття 45	2
46.	Тема 45. Підготовка до практичного заняття 46	2
47.	Тема 46. Підготовка до практичного заняття 47	2
48.	Підготовка до практичного заняття 48	2
	Разом	60

7. Методи навчання

Лекційні заняття: лекції із використанням мультимедійних презентацій.

Практичні заняття: бесіда, вирішення ситуаційних задач та тестових завдань Крок-1, демонстраційно-практичні роботи.

Самостійна робота: самостійна робота з підручником, самостійна робота з банком тестових завдань Крок-1, самостійне вирішення ситуаційних задач.

8. Форми контролю та методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль: усне опитування, тестування, оцінювання активності на занятті.

Підсумковий контроль: іспит.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному занятті:

1. Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:

- методи: опитування, письмова робота, вирішення ситуаційної задачі, розв'язання тестових завдань;
- максимальна оцінка - 5, мінімальна оцінка - 3, незадовільна оцінка - 2.

2. Оцінка проміжного контролю:

- методи: методи: опитування, письмова робота, вирішення ситуаційної задачі, розв'язання тестових завдань;
- максимальна оцінка - 5, мінімальна оцінка - 3, незадовільна оцінка - 2.

Оцінка за одне практичне заняття є середньоарифметичною за всіма складовими і може мати лише цілу величину(5, 4, 3, 2), яка округлюється за методом статистики.

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті:

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач вільно володіє матеріалом, приймає активну участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної задачі, вміє написати основні біохімічні реакції, що відбуваються в організмі, визначити головні біохімічні показники в біологічних об'єктах і дати їм медичну (медико-біологічну) оцінку.
Добре «4»	Здобувач добре володіє матеріалом, приймає участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної задачі, вміє написати основні біохімічні реакції, визначити головні біохімічні показники в біологічних об'єктах і дати їм медико-біологічну оцінку, але допускає деякі несуттєві погрешності (неточності) у відповідях на запитання.
Задовільно «3»	Здобувач недостатньо володіє матеріалом, невпевнено приймає участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної задачі, допускається помилок при написанні основних біохімічних реакцій.

Незадовільно «2»	Здобувач не володіє матеріалом, не приймає участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, має суттєві прогалини у знаннях програмного матеріалу, допускає принципові помилки при поясненні закономірностей обміну речовин у людини, не володіє потрібними практичними навичками.
------------------	---

До підсумкового контролю у формі іспиту допускаються лише ті здобувачі, які виконали вимоги навчальної програми з дисципліни, не мають академічної заборгованості, їх середній бал за поточну навчальну діяльність з дисципліни становить не менше 3,00 та вони склали тестовий контроль за тестами «КРОК - 1» не менш ніж на 90% (50 завдань). Тестовий контроль за тестами «КРОК – 1» проводиться в Навчально-виробничому комплексі інноваційних технологій навчання, інформатизації та внутрішнього моніторингу якості освіти Університету на останньому занятті напередодні іспиту.

Оцінювання результатів навчання здобувачів під час підсумкового контролю – іспиту.

Методика проведення підсумкового контролю у формі іспиту є уніфікованою та передбачає використання стандартизованих форм. Кількість питань, які виносяться на іспит відповідає обсягу кредитів, відведених на вивчення навчальної дисципліни.

Форма білету є стандартизованою та складається зі структурних елементів (складників): теоретичні питання та практичні завдання (ситуаційні задачі, кейс – завдання, описи і т.п.). Теоретичні питання є короткими, простими, зрозумілими, чіткими та прозорими, повна відповідь на одне теоретичне питання триває не більше 5 хвилин. Практичні завдання є чітко та зрозуміло сформульованими, повна відповідь на одне практичне питання триває не більше 5 хвилин. Таймінг іспиту є стандартним – не більше 30 хвилин.

До кожного білету складається чек - лист (еталон відповідей), який передбачає повну кореляцію із білетом, містить аналогічну кількість структурних елементів (складників), має еталони відповідей, які є обов'язковими для надання повних відповідей на поставлені питання.

Під час іспиту, здобувач отримує білет, а екзаменатори використовують чек - лист до відповідного білету з еталонними відповідями та визначають, які обов'язкові складові відповіді було названо або не названо здобувачем.

Загальна оцінка за іспит складається як середньо арифметична всіх отриманих оцінок за відповіді на поставлені теоретичні питання та практичні завдання за традиційною чотирибальною шкалою, округлене до двох знаків після коми.

Іспит проводиться в Навчально-виробничому комплексі інноваційних технологій навчання, інформатизації та внутрішнього моніторингу якості освіти Університету в період екзаменаційних сесій наприкінці семестру (осіннього та весняного) згідно з розкладом.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Отриманий середній бал за навчальну дисципліну для здобувачів, які успішно опанували робочу програму навчальної дисципліни, конвертується з традиційної чотирибальної шкали у бали за 200-бальною шкалою, як наведено у таблиці:

Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну шкалу

Традиційна чотирибальна шкала	Багатобальна 200-бальна шкала
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184
Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

Багатобальна шкала (200-бальна шкала) характеризує фактичну успішність кожного здобувача із засвоєння освітньої компоненти. Конвертація традиційної оцінки (середній бал за навчальну дисципліну) в 200-бальну виконується інформаційно-технічним відділом Університету.

Відповідно до отриманих балів за 200-бальною шкалою, досягнення здобувачів оцінюються за рейтинговою шкалою ECTS. Подальше ранжування за рейтинговою шкалою ECTS дозволяє оцінити досягнення здобувачів з освітньої компоненти, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів.

Шкала ECTS є відносно-порівняльною рейтинговою, яка встановлює належність здобувача до групи кращих чи гірших серед референтної групи однокурсників (факультет, спеціальність). Оцінка «А» за шкалою ECTS не може дорівнювати оцінці «відмінно», а оцінка «В» – оцінці «добре» тощо. При конвертації з багатобальної шкали межі оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» за шкалою ECTS не співпадають з межами оцінок «5», «4», «3» за традиційною шкалою. Здобувачі, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку здобувачів, що ранжуються. Оцінка «FX» виставляється здобувачам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий контроль. Оцінка «F» виставляється здобувачам, які відвідали усі заняття з дисципліни, але не набрали середнього балу (3,00) за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового контролю.

Здобувачі, які навчаються на одному курсі (однієї спеціальності), на підставі кількості балів, набраних з дисципліни, ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

10. Методичне забезпечення

- Робоча програма навчальної дисципліни
  - Силабус
  - Методичні розробки до практичних занять
  - Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти
  - Мультимедійні презентації
  - Ситуаційні клінічні завдання
  - Електронний банк тестових завдань за підрозділами з дисципліни.
- Навчально-методична література:
- Бурдіна Я.Ф., Кузьміна А.В., Грекова А.В. Ліпіди. Омилювані ліпіди. Тригліцериди. Складні ліпіди. Фосфоліпіди / Навчально-методичний посібник / Одеса : Астропринт, 2017. – 32 с.
  - Бурдіна Я.Ф., Кузьміна А.В., Грекова А.В. Вуглеводи – монози, біози, поліози. Їх хімічні властивості / Навчально-методичний посібник / Одеса : Астропринт, 2017. – 44.
  - Грекова А.В., Бурдіна Я.Ф., Кузьміна А.В. Пептиди, білки – склад, будова та властивості. / Навчально-методичний посібник. – Одеса, 2018. – 48 с.
  - Грекова А. В., Бурдіна Я. Ф., Степанов Г. Ф. Номенклатура, будова та класифікація органічних сполук. Типи та механізми реакцій в органічній хімії : навч.-метод. посіб. – Одеса : Астропринт, 2021 – 48 с.

- Бурдіна Я. Ф., Грекова А. В., Степанов Г. Ф. Оксигенвмісні органічні сполуки. Класифікація, номенклатура, хімічні властивості: навч.-метод. посіб. – Одеса : Астропринт, 2021 – 40 с.
- Грекова А. В., Бурдіна Я. Ф., Степанов Г. Ф. Гетероциклічні сполуки як структурні компоненти ліків та нуклеїнових кислот : навч.-метод. посіб.– Одеса : Астропринт, 2021 – 52 с.
- Грекова А. В., Бурдіна Я. Ф., Степанов Г. Ф. Біологічна роль та хімічні властивості амінокислот та білків : навч.-метод. посіб.– Одеса : Астропринт, 2021 – 44 с.
- Бурдіна Я. Ф., Грекова А. В., Степанов Г. Ф. Біологічна роль та хімічні властивості вуглеводів: навч.-метод. посіб. – Одеса : Астропринт, 2021 – 40 с.
- Грекова А. В., Бурдіна Я. Ф., Степанов Г. Ф. Біологічно активні гетероциклічні сполуки як компоненти нуклеїнових кислот та ліків : навч.-метод. посіб.– Одеса : Астропринт, 2022 – 52 с.
- Ферменти: будова, властивості, класифікація та номенклатура. Кінетика та регуляція ферментативних реакцій : навч.-метод.посіб. / Г. Ф. Степанов, А. А. Костіна, Л. О. Терещенко та ін. — Одеса : Астропринт, 2023. — 32 с.
- Молекулярні основи біоенергетики. Біологічне окиснення та окисне фосфорилування: навч.-метод. посіб. / Г. Ф. Степанов, І.О. Селіванська, А.А. Костіна, Л.О. Терещенко, А.Г. Васильєва, О.В. Сторчило, А.А. Дімова, – Одеса : Астропринт, 2024. – 36 с.

11. Питання для підготовки до підсумкового контролю

Теоретичні основи будови та реакційної здатності біоорганічних сполук

1. Класифікація органічних сполук за будовою карбонового скелету та природою функціональних груп. Номенклатура органічних сполук: тривіальна, раціональна, міжнародна. Принципи утворення назв органічних сполук за номенклатурою ІЮПАК.
2. Просторова будова біоорганічних сполук: стереохімічні формули; конфігурація та конформація. Стереоізомери: геометричні, оптичні, поворотні (конформери). Оптична ізомерія; хіральність молекул органічних сполук. D/L-стереохімічні номенклатури. Енантіомери та діастереоізомери біоорганічних сполук. Зв'язок просторової будови з фізіологічною активністю.
3. Типи реакцій в біоорганічній хімії: класифікація за результатом (спрямованістю) та механізмом реакції. Приклади. Електронні ефекти. Індукційний і мезомерний ефекти: вплив на реакційну здатність органічних сполук.
4. Електронодонорні та електроноакцепторні замісники: вплив на кислотно-основні властивості органічних молекул. Замісники I та II роду. Вплив електронних ефектів на реакційну здатність карбонільних сполук. Класифікація хімічних реакцій за типом атакуючої частинки.
5. Алкани, алкени, алкіни: будова, властивості та хімічні реакції. Ароматичні вуглеводні: резонансні структури та електрофільне ароматичне заміщення.
6. Спирти в біоорганічній хімії: будова, класифікація та фізико-хімічні властивості. Феноли. Кислотно-основні властивості, механізми реакцій та біологічне значення. Окиснення спиртів: роль в метаболічних процесах.
7. Альдегіди і кетони: методи синтезу, реакційна здатність. Реакції з участю альдегідів і кетонів: нуклеофільне приєднання та конденсаційні реакції.
8. Карбонові кислоти в біоорганічній хімії: будова і хімічні властивості; функціональні похідні карбонових кислот. Реакції декарбоксілювання. Вплив електронних ефектів на кислотність карбонових кислот. Біологічні функції карбонових кислот та їх роль в метаболізмі. Гідроксикислоти в біоорганічній хімії.
9. Аміноспирти: будова, властивості. Біомедичне значення етаноламіну (коламіну), холіну, ацетилхоліну.

Структурні компоненти та особливості будови ліпідів та фосфоліпідів

10. Будова та властивості вищих жирних кислот. Есенціальні жирнікислоти: їх біологічне значення та джерела в харчуванні. Прості ліпіди. Класифікація. Триацилгліцероли (нейтральні жири): будова, фізіологічне значення, хімічні властивості. Воски, стероїди; їх біологічні функції та фізико-хімічні властивості.

11. Фосфоліпіди як основні компоненти клітинних мембран: будова, амфіфільні властивості, роль у формуванні подвійного шару мембран. Фосфоліпіди: фосфатидна кислота, фосфатидилетаноламін, фосфатидилхолін, фосфатидилсерин. Сфінголіпіди. Гліколіпіди

12. Аміни: номенклатура, властивості. Біомедичне значення біогенних амінів (адреналіну, норадреналіну, дофаміну, триптаміну, серотоніну, гістаміну) та поліамінів (путресцину, кадаверину).

Структура і функції вуглеводів

13. Класифікація та ізомерія вуглеводів: моносахариди, дисахариди, олігосахариди, полісахариди; роль альдоз та кетоз в енергетичному обміні. Біомедичне значення окремих представників.

14. Моносахариди: пентози (рибоза, 2-дезоксирибоза, ксилоза), гексози (глюкоза, галактоза, маноза, фруктоза) - будова, властивості. Якісні реакції на моносахариди.

15. Будова та властивості похідних моносахаридів. Амінопохідні: глюкозамін, галактозамін. Уронові кислоти. L-Аскорбінова кислота (вітамін С). Продукти відновлення моносахаридів: сорбіт, маніт.

16. Олігосахариди: будова, властивості. Дисахариди (сахароза, лактоза, мальтоза), їх біомедичне значення. Полісахариди. Гомополісахариди: крохмаль, глікоген, целюлоза, декстрини - будова, гідроліз, біомедичне значення. Глікозидний зв'язок та його роль у побудові біополімерів: синтез та розщеплення полісахаридів; біологічна роль целюлози, глікогену та крохмалю.

17. Якісні реакції на моно-, ди- та полісахариди. Гетерополісахариди: визначення, структура. Будова та біомедичне значення глікозаміногліканів (мукополісахаридів) – гіалуронової кислоти, хондроїтинсульфатів, гепарину.

а-Амінокислоти, пептиди, білки.

18. Амінокислоти: будова, стереоізомерія, хімічні властивості. Біомедичне значення L- а-амінокислот. Реакції біохімічних перетворень амінокислот: дезамінування, трансамінування, декарбоксілювання.

19. Структурні особливості амінокислот: класифікація за хімічною природою радикалів, ізоелектрична точка та її значення для білків. Амінокислотний склад білків та пептидів; класифікація природних L-а-амінокислот. Хімічні та фізико-хімічні властивості протеїногенних амінокислот.

20. Білки та пептиди: визначення, класифікація, біологічні функції. Пептидний зв'язок: механізм утворення, конформація білків, вплив структури амінокислот на вторинну і третинну структуру білків.

21. Рівні структурної організації білків: первинна, вторинна, третинна та четвертинна структури. Олігомерні білки. Якісні реакції визначення амінокислот та білків в розчині. Фізико-хімічні властивості білків; їх молекулярна маса. Методи осадження. Денатурація білків.

Біологічно активні гетероциклічні сполуки. Нуклеозиди, нуклеотиди, нуклеїнові кислоти.

22. П'яти-членні гетероцикли з одним гетероатомом (пірол, фуран, тіофен). Біомедичне значення тетрапірольних сполук: порфінів, порфіринів, гема.

23. Індол та його похідні: триптофан і реакції утворення триптаміну та серотоніну.

24. П'ятичленні гетеро цикли з двома гетероатомами Нітрогену. Піразол, піразолон; похідні піразолону-5 як лікарські засоби (антипірін, амідопірін, анальгін).

Імідазол та його похідні: гістидин, гістамін. П'ятичленні гетероцикли з двома різними гетероатомами: тiazол, оксазол. Тiazол як структурний компонент молекули тіаміну (вітаміну В1).

25. Шестичленні гетероцикли з атомом Нітрогену: піридин. Нікотинамід (вітамін РР.) як складова частина окисно-відновних піридинових коферментів. Піридоксин та молекулярні форми вітаміну В6. Шестичленні гетероцикли з двома атомами Нітрогену. Діазини: піримідин, піразин, піридазин. Нітрогенвмісні основи - похідні піримідину (урацил, цитозин, тимін). Лактим-лактамна таутомерія.

26. Барбітурова кислота; барбітурати як снодійні та проти епілептичні засоби (фенобарбітал, веронал). Таутомерні форми барбітурової кислоти.

27. Пурин та його похідні. Амінопохідні пурину (аденін, гуанін), їх таутомерні форми; біохімічне значення в утворенні нуклеотидів та коферментів.

28. Гідроксипохідні пурину: гіпоксантин, ксантин, сечова кислота. Метильовані похідні ксантину (кофеїн, теофілін, теобромін) як фізіологічно активні сполуки з дією на центральну нервову та серцево-судинну систему.

29. Нуклеозиди, нуклеотиди. Нітрогенвмісні основи пуринового і піримідинового ряду, що входять до складу природних нуклеотидів. Нуклеотиди як фосфорильовані похідні нуклеозидів (нуклеозидмоно-, ди- і трифосфати). Номенклатура нуклеозидів та нуклеотидів як компонентів РНК та ДНК.

30. Будова та біохімічні функції вільних нуклеотидів: нуклеотиди-коферменти; циклічні нуклеотиди 3',5'-цАМФ та 3',5'-цГМФ.

31. Нуклеїнові кислоти (дезоксирибонуклеїнові, рибонуклеїнові) як полінуклеотиди. Полярність полінуклеотидних ланцюгів ДНК та РНК.

32. Будова та властивості ДНК; нуклеотидний склад, компліментарність нітрогенвмісних основ. Первинна, вторинна та третинна структура ДНК. РНК: будова, типи РНК та їх роль в біосинтезі білків.

33. Вітаміни: загальна характеристика; поняття про коферментну дію вітамінів. Будова та властивості вітамінів В1, В2, В6, РР.

Введення в біохімію. Біохімічні компоненти клітин. Ферменти та коферменти. Регуляція метаболізму.

34. Ферменти: визначення; властивості ферментів як біологічних каталізаторів. Класифікація та номенклатура ферментів, характеристика окремих класів ферментів.

35. Будова та механізми дії ферментів. Активний та алостеричний (регуляторний) центри. Кофактори та коферменти. Будова та властивості коферментів, вітаміни як попередники в біосинтезі коферментів. Коферменти: типи реакцій, які каталізують окремі класи коферментів.

36. Ізоферменти, особливості будови та функціонування, значення в діагностиці захворювань.

37. Механізми дії та кінетика ферментативних реакцій: залежність швидкості реакції від концентрації субстрату, рН та температури. Принципи та методи виявлення ферментів у біооб'єктах. Одиниці виміру активності та кількості ферментів.

38. Активатори та інгібітори ферментів: приклади та механізми дії. Типи інгібування ферментів: зворотне (конкурентне, неконкурентне) та незворотне інгібування.

39. Регуляція ферментативних процесів. Шляхи та механізми регуляції: алостеричні ферменти; ковалентна модифікація ферментів. Циклічні нуклеотиди (цАМФ, цГМФ) як регулятори ферментативних реакцій та біологічних функцій клітини.

40. Ензимопатії - уроджені (спадкові) вади метаболізму вуглеводів, амінокислот, порфіринів, пуринів. Ензимодіагностика патологічних процесів та захворювань. Ензимотерапія - застосування ферментів, їх активаторів та інгібіторів в медицині.

Основні закономірності обміну речовин. Цикл трикарбонових кислот. Молекулярні основи біоенергетики.

41. Обмін речовин (метаболізм) - загальні закономірності протікання катаболічних та анаболічних процесів. Спільні стадії внутрішньоклітинного катаболізму біомолекул: білків, вуглеводів, ліпідів.

42. Цикл трикарбонових кислот. Локалізація, послідовність ферментативних реакцій, значення в обміні речовин. Енергетичний баланс циклу трикарбонових кислот. Фізіологічне значення реакцій ЦТК.

43. Реакції біологічного окислення; типи реакцій (дегідрогеназні, оксидазні, оксигеназні) та їх біологічне значення. Тканинне дихання. Ферменти біологічного окислення в мітохондріях: піридин-, флавін-залежні дегідрогенази, цитохроми. Послідовність компонентів дихального ланцюга мітохондрій. Молекулярні комплекси внутрішніх мембран мітохондрій.

44. Окисне фосфорилування: пункти спряження транспорту електронів та фосфорилування, коефіцієнт окисного фосфорилування. Хеміосмотична теорія окисного фосфорилування, АТФ-синтетаза мітохондрій. Інгібітори транспорту електронів та роз'єднувачі окисного фосфорилування.

45. Мікросомальне окислення: цитохром Р-450; молекулярна організація ланцюга переносу електронів.

Метаболізм вуглеводів та його регуляція.

46. Аеробне та анаеробне окислення глюкози, загальна характеристика процесів.

47. Анаеробне окислення глюкози. Послідовність реакцій та ферменти гліколізу. Гліколітична оксидоредукція: субстратне фосфорилування та човникові механізми окислення гліколітичного НАДН.

48. Аеробне окислення глюкози. Етапи перетворення глюкози до CO₂ і H₂O. Окислювальне декарбоксілювання пірувату. Ферменти, коферменти та послідовність реакцій в мультиферментному комплексі.

49. Порівняльна характеристика біоенергетики аеробного та анаеробного окислення глюкози, ефект Пастера.

50. Фосфоролітичний шлях розщеплення глікогену в печінці та м'язах. Регуляція активності глікогенфосфорилази. Біосинтез глікогену: ферментативні реакції, фізіологічне значення. Регуляція активності глікогенсинтази.

51. Механізми реципрокної регуляції глікогенолізу та глікогенезу за рахунок каскадного цАМФ-залежного фосфорилування ферментних білків. Роль адреналіну, глюкагону та інсуліну в гормональній регуляції обміну глікогену в м'язах та печінці.

52. Генетичні порушення метаболізму глікогену (глікогенози, аглікогенози).

53. Глюконеогенез: субстрати, ферменти та фізіологічне значення процесу. Глюкозо-лактатний (цикл Корі) та глюкозо-аланіновий цикли.

54. Глюкоза крові (глюкоземія): нормоглікемія, гіпо- та гіперглікемії, глюкозурія. Цукровий діабет - патологія обміну глюкози. Гормональна регуляція концентрації та обміну глюкози крові.

55. Пентозофосфатний шлях окислення глюкози: схема процесу та біологічне значення. Метаболічні шляхи перетворення фруктози та галактози; спадкові ензимопатії їх обміну.

Метаболізм ліпідів та його регуляція.

56. Катаболізм триацилгліцеролів в адипоцитах жирової тканини: послідовність реакцій, механізми регуляції активності тригліцеридліпази. Нейрогуморальна регуляція ліполізу за участю адреналіну, норадреналіну, глюкагону та інсуліну).

57. Реакції окислення жирних кислот (в-окислення); роль карнітину в транспорті жирних кислот в мітохондрії. Енергетична вартість в-окислення жирних кислот в клітинах. Окислення гліцеролу: ферментативні реакції, біоенергетика.

58. Кетонів тіла. Реакції біосинтезу та утилізації кетонових тіл, фізіологічне значення. Порушення обміну кетонових тіл за умов патології (цукровий діабет, голодування).

59. Біосинтез вищих жирних кислот: реакції біосинтезу насичених жирних кислот (пальмітату) та регуляція процесу. Біосинтез моно- та поліненасичених жирних кислот в організмі людини. Біосинтез триацилгліцеролів та фосфогліцеридів. Метаболізм сфінголіпідів. Генетичні аномалії обміну сфінголіпідів - сфінголіпідози.

60. Біосинтез холестерину: схема реакцій, регуляція синтезу холестерину. Шляхи біотрансформації холестерину: етерифікація; утворення жовчних кислот, стероїдних гормонів, вітаміну D3. Патології ліпідного обміну: атеросклероз, ожиріння, цукровий діабет.

61. Циркуляторний транспорт та депонування ліпідів у жировій тканині. Ліпопротеїналіпаза ендотелію. Ліпопротеїни плазми крові: ліпідний та білковий (апопротеїни) склад. Гіпер- ліпопротеїнемія.

Метаболізм амінокислот. Ензимопатії амінокислотного обміну.

62. Пул вільних амінокислот в організмі: шляхи надходження та використання вільних амінокислот в тканинах. Загальні шляхи метаболізму вуглецевих скелетів амінокислот в організмі людини. Глюкогенні та кетогенні амінокислоти.

63. Пряме та непряме дезамінування вільних L-амінокислот в тканинах. Трансамінування амінокислот: реакції та їх біохімічне значення, механізми дії амінотрансфераз. Декарбоксілювання L-амінокислот в організмі людини. Фізіологічне значення утворених продуктів. Окислення біогенних амінів.

64. Шляхи утворення та знешкодження аміаку в організмі. Біосинтез сечовини: послідовність ферментних реакцій біосинтезу, генетичні аномалії ферментів циклу сечовини.

65. Біосинтез та біологічна роль креатину і креатинфосфату. Глутатіон: будова, біосинтез та біологічні функції глутатіону

66. Спеціалізовані шляхи метаболізму циклічних амінокислот - фенілаланіну, та тирозину. Спадкові ензимопатії обміну циклічних амінокислот - фенілаланіну та тирозину. Обмін циклічної амінокислоти триптофану та його спадкові ензимопатії.

Основи молекулярної біології.

67. Азотисті основи, нуклеозиди та нуклеотиди - складові компоненти молекул нуклеїнових кислот. Мінорні азотисті основи та нуклеотиди. Вільні нуклеотиди (АТФ, НАД, НАДФ, ФАД, ФМН, ЦТФ, УТФ; 3',5'-АМФ, 3',5'- ГМФ) та їх біохімічні функції.

68. Нуклеїнові кислоти. Загальна характеристика ДНК та РНК, їх біологічне значення в збереженні та передачі генетичної інформації. Особливості первинної структури ДНК та РНК. Зв'язки, що утворюють первинну структуру нуклеїнових кислот. Вторинна структура ДНК, роль водневих зв'язків в її утворенні (правила Чаргафа, модель Уотсона-Кріка), антипаралельність ланцюгів. Третинна структура ДНК. Фізико-хімічні властивості ДНК: взаємодія ДНК з катіонними лігандами, утворення нуклеосом.

69. Молекулярна організація ядерного хроматину еукаріотів: нуклеосомна організація; гістони та негістонові білки. Нуклеопотеїни: будова, біологічні функції

70. Будова, властивості й біологічні функції РНК. Типи РНК: мРНК, тРНК, рРНК. Особливості структурної організації різних типів РНК.

71. Біосинтез пуринових нуклеотидів: схема реакцій синтезу ІМФ; утворення АМФ та ГМФ; механізми регуляції. Катаболізм пуринових нуклеотидів; спадкові порушення обміну сечової кислоти.

72. Біосинтез піримідинових нуклеотидів: схема реакцій; регуляція синтезу. Біосинтез дезоксирибонуклеотидів. Утворення тимідилових нуклеотидів; інгібітори біосинтезу дТМФ як протипухлинні засоби. Схема катаболізму піримідинових нуклеотидів.

73. Реплікація ДНК: біологічне значення; напівконсервативний механізм реплікації. Послідовність етапів та ферменти реплікації ДНК у прокариотів та еукаріотів.

74. Транскрипція РНК: РНК-полімерази прокариотів та еукаріотів, сигнали транскрипції (промоторні, ініціаторні та термінаторні ділянки генома). Процесинг -

посттранскрипційна модифікація новосинтезованих мРНК.

75. Генетичний (біологічний) код; триплетна структура коду, його властивості. Транспортні - тРНК та активація амінокислот. Аміноацил-тРНК-синтетази. Етапи та механізми трансляції (біосинтезу білка) в рибосомах: ініціація, елонгація та термінація.

Основи молекулярної генетики.

76. Посттрансляційна модифікація пептидних ланцюгів. Регуляція трансляції. Інгібітори транскрипції та трансляції у прокаріотів та еукаріотів: антибіотики та інтерферони - їх застосування в медицині; дифтерійний токсин.

77. Регуляція експресії генів прокаріотів: регуляторні та структурні ділянки лактозного (Lac-) оперону (регуляторний ген, промотор, оператор).

78. Генна інженерія: конструювання рекомбінантних ДНК; клонування генів; генно-інженерний синтез ферментів, гормонів, інтерферонів та ін.

79. Мутації: геномні, хромосомні, генні; механізми дії мутагенів; роль індукованих мутацій у виникненні ензимопатій та спадкових хвороб людини. Біологічне значення та механізми репарації ДНК. Репарація УФ-індукованих генних мутацій: пігментна ксеродерма.

Молекулярні механізми дії гормонів на клітини-мішені.

80. Гормони: загальна характеристика; роль гормонів та інших біорегуляторів у системі міжклітинної інтеграції функцій організму людини.

81. Класифікація гормонів та біорегуляторів: відповідність структури та механізмів дії гормонів.

82. Реакція клітин-мішеней на дію гормонів. Мембранні (іонотропні, метаботропні) та цитозольні рецептори. Біохімічні системи внутрішньоклітинної передачі гормональних сигналів: G-білки, вторинні посередники (цАМФ, Ca²⁺/кальмодулін, ІФ3, ДАГ). Молекулярно-клітинні механізми дії стероїдних та тиреоїдних гормонів.

Біохімія гормональної регуляції метаболізму.

83. Гормони гіпоталамуса - ліберини та статини.

84. Гормони передньої частки гіпофіза: соматотропін (СТГ), пролактин. патологічні процеси, пов'язані з порушенням функції цих гормонів. Гормони задньої частки гіпофіза. Вазопресин та окситоцин: будова, біологічні функції.

85. Інсулін: будова, біосинтез та секреція; вплив на обмін вуглеводів, ліпідів, амінокислот та білків. Рістстимулюючі ефекти інсуліну. Глюкагон: регуляція обміну вуглеводів та ліпідів.

86. Тиреоїдні гормони: структура, біологічні ефекти Т4 та Т3. Порушення метаболічних процесів при гіпо- та гіпертиреозі. Гормональна регуляція гомеостазу кальцію в організмі. Паратгормон, кальцитонін, кальцитріол.

87. Катехоламіни (адреналін, норадреналін, дофамін): будова, біосинтез, фізіологічні ефекти, біохімічні механізми дії.

88. Стероїдні гормони кори наднирників (С21-стероїди) - глюкокортикоїди та мінералокортикоїди; будова, властивості.

89. Жіночі статеві гормони: естрогени, прогестерон. Фізіологічні та біохімічні ефекти; зв'язок з фазами овуляційного циклу. Чоловічі статеві гормони (С19-стероїди). Фізіологічні та біохімічні ефекти андрогенів; регуляція синтезу та секреції.

90. Ейкозаноїди: будова, біологічні та фармакологічні властивості. Аспірин та інші нестероїдні протизапальні засоби як інгібітори синтезу простагландинів.

Біохімія харчування людини. Вітаміни як компоненти харчування.

91. Біохімія харчування людини: компоненти та поживні сполуки нормального харчування; біологічна цінність окремих нутрієнтів. Механізми перетворення поживних речовин (білків, вуглеводів, ліпідів) у травному тракті. Ферменти шлунка і кишечника. Порушення перетравлення окремих нутрієнтів у шлунку та кишечнику; спадкові ензимопатії процесів травлення. Мікроелементи в харчуванні людини. Біологічні функції окремих мікроелементів; прояви мікроелементної недостатності.

92. Вітаміни в харчуванні людини. Водорозчинні та жиророзчинні вітаміни; екзогенні та ендогенні причини вітамінної недостатності.

93. Вітамін В1 (тіамін): будова, біологічні властивості, механізм дії, джерела, добова потреба. Вітамін В2 (рибофлавін): будова, біологічні властивості, механізм дії, джерела, добова потреба. Вітамін РР (нікотинова кислота, нікотинамід): будова, біологічні властивості, механізм дії, прояви недостатності, джерела, добова потреба.

94. Вітамін В6 (піридоксин): будова, біологічні властивості, механізм дії, джерела, добова потреба. Вітамін В12 (кобаламін): біологічні властивості, механізм дії, прояви недостатності, джерела, добова потреба. Вітамін Вс (фолієва кислота): біологічні властивості, механізм дії, джерела, добова потреба.

95. Вітамін Н (біотин): біологічні властивості, механізм дії, джерела, добова потреба. Вітамін В3 (пантотенова кислота): біологічні властивості, механізм дії, джерела, добова потреба. Вітамін С (аскорбінова кислота): будова, біологічні властивості, механізм дії, прояви недостатності, джерела, добова потреба. Вітамін Р (флавоноїди): будова, біологічні властивості, механізм дії, прояви недостатності, джерела, добова потреба.

96. Вітамін А (ретинол, ретиналь, ретиноева кислота): біологічні властивості, механізм дії, прояви недостатності, джерела, добова потреба. Вітамін D3 (холекальциферол): біологічні властивості, механізм дії, прояви недостатності, джерела, добова потреба.

97. Вітамін К (філохінон, фарнохінон): біологічні властивості, механізм дії, прояви недостатності, джерела, добова потреба. Вітамін Е (α-токоферол): біологічні властивості, механізм дії, прояви недостатності, джерела, добова потреба.

Біохімія та патобіохімія крові.

98. Біохімічні та фізіологічні функції крові в організмі людини. Дихальна функція еритроцитів. Гемоглобін: механізми участі в транспорті кисню та діоксиду вуглецю. Варіанти та патологічні форми гемоглобінів людини.

99. Буферні системи крові. Порушення кислотно-основного балансу в організмі (метаболічний та респіраторний ацидоз, алкалоз). Біохімічний склад крові людини. Білки плазми крові та їх клініко-біохімічна характеристика.

100. Ферменти плазми крові; значення в ензимодіагностиці захворювань органів і тканин. Калікреїн-кінінова система крові та тканин. Лікарські засоби - антагоністи кініноутворення.

101. Небілкові органічні сполуки плазми крові. Неорганічні компоненти плазми.

102. Біохімічні та функціональні характеристики системи гемостазу. Згортальна система крові; характеристика окремих факторів; механізми функціонування каскадної системи згортання крові. Роль вітаміну К в реакціях коагуляції; лікарські засоби - агоністи та антагоністи вітаміну К. Антизгортальна система крові; характеристика антикоагулянтів. Спадкові порушення процесу згортання крові. Фібринолітична система крові. Лікарські засоби, що впливають на процеси фібринолізу.

103. Імуноглобуліни; біохімічна характеристика окремих класів імуноглобулінів людини. Медіатори та гормони імунної системи: інтерлейкіни; інтерферони; білково-пептидні фактори регуляції росту та проліферації клітин. Система комплементу; біохімічні компоненти системи комплементу людини; класичний та альтернативний шляхи активації. Біохімічні механізми імунодефіцитних станів.

Функціональна та клінічна біохімія органів та тканин.

104. Біохімічні функції печінки: вуглеводна, білоксинтезуюча, сечовиноутворювальна, жовчоутворювальна, регуляція ліпідного складу крові.

105. Детоксикаційна функція печінки; типи реакцій біотрансформації ксенобіотиків та ендогенних токсинів. Реакції кон'югації в гепатоцитах: біохімічні механізми, функціональне значення.

106. Реакції мікросомального окислення. Цитохром Р-450; електронно-транспортні ланцюги в мембранах ендоплазматичного ретикулулу гепатоцитів.

107. Метаболізм порфіринів: будова гему; схема реакцій біосинтезу протопорфірину IX та гему. Спадкові порушення біосинтезу порфіринів, типи порфірій.

108. Роль печінки в обміні жовчних пігментів. Патобіохімія та види жовтяниць; біохімічна діагностика жовтяниць; спадкові (ферментні) жовтяниці. Катаболізм гемоглобіну та гему (схема); утворення і будова жовчних пігментів.

109. Хімічний склад слини, функції. Особливості мінералізуючої функції слини. Ферменти слини, роль у перетравленні. Роль слини в надходженні Ca та фосфатів до емалі. Відмінність складу та біологічне значення ротової рідини та слини з протоків слинних залоз.

110. Особливості хімічного складу зуба (емалі). Шляхи потрапляння речовин до емалі зуба. Білки емалі зуба, роль мінералізації. Кристали фторапатиту, гідроксиapatиту, фізико-хімічні властивості, біологічна роль мінералізації. Хімічний склад дентину зуба. Неколагенові білки зуба, особливості амінокислотного складу, роль в мінералізації.

111. Вплив харчування на стан зубів, роль вуглеводів, білків, мікроелементів та вітамінів. Роль рафінованих вуглеводів харчу на демінералізацію емалі.

112. Хімічний склад кістки. Білки кістки, роль в мінералізації. Колагенові білки зуба та кістки. Хімічна будова та роль. Роль лимонної кислоти в обміні кальцію. Теорія мінералізації кістки та зуба. Роль Ca^{2+} - зв'язуючих елементів-білків, фосфатів та лимонної кислоти в мінералізації.

113. Вплив вітамінів на стан та обмін в тканинах порожнини рота та зубів. Гормони, що впливають на обмін в мінералізованих тканинах- кальцитонін, паратгормон, соматотропний гормон.

114. Мікроелементи фтор, стронцій та ін., їх біологічне значення для стану зубів та кісток.

115. Макроелементи: кальцій, фосфор, роль в обміні тканин зуба та кістки.

116. Водно-сольовий обмін в організмі. Внутрішньоклітинна і позаклітинна вода; обмін води, натрію, калію. Роль нирок в регуляції об'єму, електролітного складу та рН рідин організму. Біохімічні механізми сечоутворювальної функції нирок. Біохімічний склад сечі людини в нормі та за умов розвитку патологічних процесів. Клініко-діагностичне значення аналізу складу сечі.

117. Ренін-ангіотензинова система нирок. Гіпотензивні лікарські засоби - інгібітори ангіотензинперетворюючого ферменту.

118. Біохімічний склад м'язів. Білки міофібрил: міозин, актин, тропоміозин, тропонін. Молекулярні механізми м'язового скорочення. Біоенергетика м'язової тканини.

119. Біохімія нервової системи. Енергетичний обмін в головному мозку людини. Значення аеробного окислення глюкози; зміни в умовах фізіологічного сну та наркозу.

120. Біохімія нейромедіаторів; рецептори нейромедіаторів та фізіологічно активних сполук. Пептидергічна система головного мозку: опіюїдні пептиди, рецептори опіюїдних пептидів. Порушення обміну медіаторів та модуляторів головного мозку при психічних розладах. Нейрохімічні механізми дії психотропних засобів.

12. Рекомендована література

Основна:

1. Біологічна і біоорганічна хімія: У 2 кн. Кн. 2: Біологічна хімія: Підручник для мед. ВНЗ IV р.а. 2-ге вид., випр. Затверджено МОН / За ред. Ю.І. Губського, І.В. Ніженковської. К., 2017. 544 с.
2. Біологічна і біоорганічна хімія: У 2 кн. Кн. 1: Біоорганічна хімія: Підручник для мед. ВНЗ IV р.а. 2-ге вид., випр. Затверджено МОН / За ред. Б.С. Зіменковського, І.В. Ніженковської. К., 2017. 272 с.
3. Біологічна хімія : підручник / Губський Ю. І., Ніженковська І. В., Корда М. М. [та ін.] ; за ред. І. В. Ніженковської. - Вінниця : Нова Книга. 2021. - 648 с.: іл.
4. Гонський Я.І., Максимчук Т.П., Біохімія людини. Підручник. Тернопіль: Укрмедкнига, 2020. 736 с.

Додаткова:

1. Біологічна хімія: підручник / О.Я. Склярів, Н.В. Фартушок, Т.І. Бондарчук. Тернопіль: ТДМУ, 2020. 706 с.
2. William Marshall, Marta Lapsley, Andrew Day, Kate Shipman. Clinical Chemistry. Elsevier, 2020. 432 p.
3. Medical Biochemistry/ Baynes J., Dominiczak M. Saunders, Elsevier, 2018. 712 p.
4. Lippincott Illustrated Reviews: Biochemistry/Ferrier D. Philadelphia :Wolters Kluwer, 2017. 560 p.
5. Storchylo O. V. Membrane digestion and absorption of some nutrients in vitro and in vivo: Revision and analysis of own Data. *Journal of Gastrointestinal & Digestive System*. 2018. Vol. 8. DOI: 10.4172/2161-069X-C1-064 (12th Global Gastroenterologists Meeting and 3rd International Conference on Metabolic and Bariatric Surgery, Barcelona, Spain, 15-16 March 2018).
6. Storchylo O. V. (2019) Mechanisms of radioprotective and radiocorrective effects of dietary phytoadditive of milk thistle fruits. *Environment&Health*. 2019. №1 (90). P. 33-37. <https://doi.org/10.32402/dovkil2019.01.033>.
7. Storchylo Olha V. (2019) Mechanisms of the implementation of damage to the functions of the small intestine in two generations of posterity of irradiated rats. *Seventh International Conference on Radiation in Various Fields of Research (RAD 2019)*. June 10-14, 2019|Hunguest Sun Resort|Herceg Novy|Montenegro| www.rad-conference.org. P.452. https://www.rad-conference.org/Book_of_Abstracts-RAD_2019.pdf
8. Степанов Г.Ф., Мардашко О.О., Костіна А.А. Епігенетичні зміни ферментних білків у тканинах тварин після іонізуючого опромінення. *Досягнення біології та медицини*. 2019. № 2(34). С.26-30.
9. Степанов Г.Ф., Костіна А.А., Мардашко О.О. Метаболізм амінокислот у нащадків опромінених тварин. *Досягнення біології та медицини*. 2017. №1(29). С. 26-32.
10. Мардашко О.О., Степанов Г.Ф, Костіна А.А. Гематологічні показники в динаміці екстремальних ушкоджень. *Актуальні проблеми транспортної медицини*. 2017. № 3 (49). С. 109-114.
11. Construction features, chemical properties and the biological role of carbohydrates. Іа. F. Burdina, A.V. Grekova, S.V. Shcherbakov, T.A. Sidelnikova, K.V. Bevziuk. *Teaching aid*. Odesa, 2017.p. 44.
12. Lipids: classification, structural features, properties and biological role. Іа. F. Burdina, A.V. Grekova, S.V. Shcherbakov, T.A. Sidelnikova. *Teaching aid*. Odesa, 2017 p. 32.

13. Електронні інформаційні ресурси

1. <https://info.odmu.edu.ua/chair/biology/> - матеріали кафедри медичної біології та хімії
2. <http://libblog.odmu.edu.ua/> - бібліотека ОНМедУ
3. <https://moodle.odmu.edu.ua/login/index.php> - система електронного тестування та електронного журналу ОНМедУ
4. <http://moz.gov.ua> – Міністерство охорони здоров'я України
5. www.who.int – Всесвітня організація охорони здоров'я
6. www.dec.gov.ua/mtd/home/ - Державний експертний центр МОЗ України
7. <http://bma.org.uk> – Британська медична асоціація
8. www.gmc-uk.org - *General Medical Council (GMC)*
9. www.bundesaerztekammer.de – Німецька медична асоціація